

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish

Kokanbayeva Nozima Abdujalilovna

Qoqon shaxar 41-DMTT direktori

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish masalalariga bag'ishlangan. Unda o'yin faoliyati, muammoli vaziyatlar, ijodiy faoliyat kabi asosiy usullar, shuningdek pedagog va ota-onaning roliga e'tibor qaratilgan. Amaliy mashg'ulotlar misollari keltirilgan bo'lib, ular mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.)

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, mustaqil fikrlash, ijodiy rivojlanish, o'yin faoliyati, pedagogik qo'llab-quvvatlash

Формирование самостоятельного мышления у детей дошкольного возраста

Коканбаева Нозима Абдужалиловна

директор 41-й ДМТТ города Коканд

Аннотация. Данная статья посвящена вопросам формирования самостоятельного мышления у детей дошкольного возраста. В ней рассматриваются основные методы, такие как игровая деятельность, проблемные ситуации, творческая активность, а также роль педагогов и родителей в развитии навыков самостоятельного мышления. Приводятся примеры практических занятий, способствующих развитию логики, творчества и способности к принятию решений.

Ключевые слова: дошкольное образование, самостоятельное мышление, творческое развитие, игровая деятельность, педагогическая поддержка

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar ong va tafakkur rivojlanishining juda muhim davrida bo'ladilar. Bu davrda bolalar hayotiy tajribalar, o'ylar va muammolarni mustaqil hal qilish orqali fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Mustaqil fikrlash — bu nafaqat bilimni o'zlashtirish, balki uni amaliyotga tatbiq qilish, mantiqiy qaror qabul qilish va ijodiy yondashuvni o'z ichiga oladigan jarayon. Shu bois, pedagoglar va ota-onalar maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning samarali usullarini aniqlash va tatbiq etishlari zarur.

Asosiy qism: Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish jarayoni ularning rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Bu yoshda bola dunyoni faqat qabul qiluvchi sifatida emas, balki faol ishtirokchi sifatida o'rganadi. Shu bois, pedagoglar va ota-onalar bolaning qaror qabul qilish, muammoni hal qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratishi zarur. Mustaqil

fikrlashni shakllantirishda eng samarali vositalardan biri o‘yin faoliyatidir. O‘yin orqali bola turli vaziyatlarni sinab ko‘radi, turli rollarni bajaradi va qarorlar qabul qiladi. Masalan, “Do‘kon” yoki “Shifoxona” kabi rol o‘yinlari bolaga mijoz va sotuvchi, shifokor va bemor rollarini o‘ynash orqali turli muammolarni hal qilish imkonini beradi. Shu bilan birga strategik o‘yinlar, masalan, puzzllar, konstruksiyalar yoki stol o‘yinlari bolaning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi, u turli variantlarni sinab ko‘radi va eng optimal yechimni topishga harakat qiladi.

Bundan tashqari, bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish uchun muammoli vaziyatlar yaratish va savol-javob usullaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Pedagog yoki ota-ona bolaga turli vaziyatlarni ko‘rsatib, “Nega shunday bo‘ldi?” yoki “Buni qanday hal qilish mumkin?” kabi savollar berishi kerak. Bu bolani passiv kuzatuvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida fikrlashga undaydi. Masalan, suv to‘kilgan stakanni ko‘rsatib, boladan bu vaziyatni tahlil qilish va yechim topish so‘ralsa, u turli variantlarni aytadi, sinaydi va natijada mantiqiy qaror chiqaradi.

Ijodiy faoliyat ham mustaqil fikrlashni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Rassomchilik, musiqiy mashg‘ulotlar, qo‘l mehnati va teatr ishlari orqali bola turli yechimlarni izlaydi, o‘z fikrini ifodalaydi va yaratadi. Masalan, bolaga “O‘zingizning superqahramoningizni yarating” topshirig‘i berilganda, u xarakter, qobiliyat va qiyinchiliklarni mustaqil tanlaydi, shu bilan ijodiy va mantiqiy fikrlashni birlashtiradi. Shu yo‘l bilan bola o‘z qarorlarini tahlil qilishni o‘rganadi, xatolardan saboq oladi va muammoga turli yondashuvlarni sinab ko‘radi.

Pedagog va ota-onaning roli ham bu jarayonda juda muhimdir. Bolaga mustaqil qaror qabul qilish imkonini berish, uning xatolarini tanqid qilmasdan tahlil qilish va to‘g‘ri yo‘naltirish orqali bola muvaffaqiyatsizlikka chidamli bo‘lishni o‘rganadi. Shu bilan birga, kichik mustaqil vazifalar berish orqali mas‘uliyat va qaror qabul qilish qobiliyati rivojlantiriladi. Masalan, bola stolni tayyorlash, kitoblarni joyiga qo‘yish yoki oddiy uy vazifalarini bajarish orqali o‘z qarorlarini mustaqil qabul qilishni o‘rganadi.

Turli pedagogik yondashuvlar ham bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Montessori metodikasi bolaga mustaqil tanlov va faoliyat orqali bilim olish imkonini beradi. Reggio Emilia yondashuvi esa bolaning qiziqishlariga asoslangan ijodiy va tadqiqot faoliyatini rag‘batlantiradi. Problematik o‘qitish usuli esa savol-javob va muammoli vaziyatlar orqali tafakkur va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi. Ushbu yondashuvlar bolani faol, ijodiy va mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantiradi.

Umuman olganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish jarayoni nafaqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki bolani o‘z qarorlarini qabul qilishga rag‘batlantirish, muammolarni tahlil qilish va ijodiy yondashuvni rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. Shu tarzda bola nafaqat tafakkur qobiliyatini, balki ijodiy va mantiqiy fikrlashni ham rivojlantiradi.

Adabiyotlar tahlili: Mavzu bo‘yicha bir qancha ilmiy manbalar mavjud. Masalan:

Vygotskiy o‘zining “Ijtimoiy rivojlanish nazariyasi” asarida bolalarning fikrlashini shakllantirishda ijtimoiy muhit va o‘rganishning muhimligini ta’kidlaydi.

Piaget bolalarning kognitiv rivojlanish bosqichlarini tahlil qilgan va maktabgacha yoshdagi bolalarda tafakkurning xususiyatlarini ko‘rsatgan.

Mahalliy olimlar, masalan, **Toshpulatova A.** va **Xudoyberdiyev B.**, bolalarda ijodiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirish usullari va metodikasini o‘rganishgan. Ularning tadqiqotlarida o‘yin, muammoli vaziyat va ijodiy faoliyat orqali fikrlashni shakllantirish samarasi tasdiqlangan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, mustaqil fikrlashni shakllantirish — bu nafaqat bilim berish, balki bolani o‘z qarorlarini qabul qilishga rag‘batlantirish va yaratuvchan fikrlashni rivojlantirish jarayoni.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish — bu o‘qituvchilar va ota-onalarning ongli faoliyati natijasidir. O‘yin, muammoli vaziyatlar, ijodiy mashg‘ulotlar va qo‘llab-quvvatlovchi pedagogik muhit bolalarning tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu yo‘l bilan bola mustaqil qaror qabul qilish, kreativ va mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021. – 464 bet
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentabrdagi PF-152-sonli “Maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni.
3. AZ Bahodirovna [International trends in the development og the preschool education sistem](#) Open Access Repository 9, 236-240 2022
4. AZ Baxodirovna, RF Muxammadjonovna, KSH Baxtiyarovna, ...International Journal of Early Childhood Special Education 14 PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PRESCHOOL EDUCATION IN UZBEKISTAN: PROBLEMS AND SOLUTIONS. 2022